

Mis kuradi kangelasmemm?

Pavel Sanajev „Matke mind põrandaliistu taha“

Kirjastus Tänapäev, 2014

„Mis võiks olla ehedamalt venelik kui babuška, tõeline kangelasmemm? Isad kõiguvad ühest kriisist teise, emad mõtlevad karjäärile ning nõukogude suurlinlaste arusaamad elu jätkumisest ja seda edasi viivatest jõududest võtavad lihaliku kuju just maalt linna appi kutsutud vanaemades.“

Mida põrgut..? Mis kuradi kangelasmemm?

Raamatu tagakaanel toodud sissejuhatus annab hea ülevaate, kuid mitte sellest teosest. See teos on kõike, aga mitte romaan stereotüüpilisest „kangelaslikust“ vene babuškast, kes käib kikivarvul enda lapselapse ümber ja kes iga kuu esimesel pühapäeval küpsetab tervele perele magusaid pannkooke ja pakub kõrvale isetehtud vaarikamoosi, mis on vene vanaemade seas nii populaarne. Pavel Sanajevi autobiograafilise teose vene babuška jätab endast pigem vaimsesadisti ja psühhoterroristi, kui pehmes hommikumantlis lokirullides imearmsa vanamemmekeste mulje.

Raamatu peategelane on väike ja pödur Saša Saveljev, kes elab Moskvast koos alalõpmata saajatava vanaema ja allaheitliku rahvakunstnikust vanaisaga kahetoalises korteris. Saša ei ela enda lipakaks kutsutava emaga, kuna ta ei oska enda poja eest hoolitseda ja elab mehega - kääbus-vereimejaga – keda Saša vanaema ei salli. Väike „didiotist“ Saša, nagu tegelane ennast „idiodi“ asemel kutsub, põeb kõike ja korruga – kuldne stafülakokk ei lase poisil ühekski päevaks terveks saada. Lõpmatud vereproovid, allergiatestid, analüüsid, uuringud on Saša jaoks täiesti tavaline asi. Võiks arvata, et vähemalt Saša babuška on täiesti tavaline memm, kes poputab enda lapselast ja ei lahku ta kõrvalt hetkekski. Ennast majesteetlikuks kultuuriinimeseks pidav vanaema on täiesti erinev raamatu tagakaanel toodud sissejuhatuses kirjeldatust. Hellitavate nimede asemel on vanaema, Nina Antonovna, leksikonis sõnad, mida ükski „tavaline“ vanaema enda lapselapse juuresolekul ei kasutaks ja millega ta enda lapselast ealeski ei kutsuks. „Raibe“, „näraakas“ ja „idioot“ on Sašale täiesti normaalsed ja igapäevased nimed.

Vaatamata sellele, et Nina Antonovna on kõikide enda grotesksete ja kummaliste väljenditega täielik *буѝ-баба* (tõlkimatu vene sõna, mis tähistab väga energilist ja võitlushimulist naist) on ta „tõeline“ vene babuška, kes *пройдет сквозь огонь и воду и медные трубы* (vene k. läheb läbi tule ja vee ja vasktorude) enda lapselapse nimel. Nende vängete väljendite taga peitub soov aidata enda Sašakest, kes on enda vanuse tõttu ei saa aru, et vanaema pilkavad sõnad ja roppused on tegelikult hirm lapselapse kaotamise ees, mitte soov riivata niigi nõrka poisikest. Saša soov olla maetud enda ema põrandaliistu taha on tingitud suurest armastusest enda Katkukese (nagu ta enda ema vanaema antud hüüdnime järgi kutsub) vastu. Ta loodab, et kui ta aeg jõuab ja ta sureb, siis saab ta vähemalt enda ema põrandaliistu tagant kõndimas näha. Erinevalt emast, ei soovi poiss, et teda maetaks vanaema põrandaliistu taha, sest peale seal oleva hiiremürgi ei sooviks poiss näha enda vanaema jalgu.

Kes väiksele poisile kaasa ei tunne on arvatavasti väga kalk inimene ja ka mina tunnen Sašale kaasa, kuid raamatu lõpupoole silmast langenud pisar ei olnud sugugi poisi pärast poetatud. Raamatu esimese kolmandiku nukra ja must huumorit armastava vanamemme hilisem monoloog pöörab raamatu täiesti pea peale. Võikad ütlushed ja karm loomus on vanaema kaitsekiht, et mitte välja näidata enda emotsioone ja hirmu selle ees, et väike poiss ei ela arvatavasti enda kuueteistkümnenda sünnipäevani. Mentaalsadist ja psühhoterrorist muutub hetkega täiesti tavaliseks vanaemaks, kelle soov oleks aidata enda lapselast ja kes soovib, et keegi armastaks teda kasvõi pooltki niipalju, kui ta armastab enda „näraakat“.

Pavel Sanajev on suutnud luua sellise teose, mis teeb lugeja kogu olukorra kõrvalvaatjaks ja osaliseks ning mis ei lase raamatut hetkekski kõrvale panna. Kohati liialdatud ja ahhetamapanev sõnakasutus aitab kaasa olukorra ja tegelaskujude mõistmisel. Groteskne pilt 1980-ndate aastate nõukogude elust muutub tuttavaks ka lugejatele, kes seal ajal veel ei elanud. Sellistel babuškadel nagu Sanajevi kangelasmemmel püsiski kogu tollane argielu. Väljastpoolt armsad ja kenad vanamemmed kandsid enda õlul kogu tollase ühiskonnaelu raskusi ja probleeme. Sanajevi aus kujutlus kangelasmemmest paneb mõtlema, kas mitte kõik kanglasmemmed pole sellised nagu Nina Antonovna.